

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Turkish Language & Literature Research

Sayı/ Issue 12 (Eylül/ September 2023), s. 485-497.
Geliş Tarihi-Received: 25.08.2023
Kabul Tarihi-Accepted: 17.09.2023
Araştırma Makalesi-Research Article
ISSN: 2687-5675
DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.1350043

Cumhuriyetin İlk Yıllarında Fikri Dergiler ve Felsefi Kültür

Intellectual Journals and Philosophical Culture in the First Years of the Republic

Hilal KAHRAMAN*

Öz

Dergiler içeriği, sayfa yapısı, sayfa sayısı ve düzeni açısından gazetelerden ve kitaplardan farklı, belli zaman aralıklarıyla yayımlanan süreli yayınlardır. Düşünce, sosyal hayat, siyasi oluşum, eğitim, sanat, ekonomi, bilimsel gelişim ve kültürel yaşam gibi toplumun sistemleşmekte olan temel dinamiklerinin değiştirilmesinin ve topluma yayılmasının etkili ve önemli bir parçası olmuşlardır. Aynı zamanda toplumun tarihsel, siyasi ve benzer çeşitli unsurları aracılığıyla içerikleri ve çeşitli özellikleri şekillenmeye, gelişmeye devam etmekte olan dergiler, yayımlandıkları yılların düşünsel eğiliminin, felsefi kültürünün anlaşılması konusunda yol gösteren tarihsel belgelerdir. Özellikle felsefe ve fikir dergileri düşüncelerin, yaklaşımların ilk yansımalarının görülebildiği, bu fikir ve yaklaşımların gelişiminin ve olgunlaşmasının da kendileri aracılığıyla gerçekleştiği bir yapı sergilemektedirler. Bu durum Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde var olan ve sonrasında Cumhuriyet döneminde de devam eden fikir hareketleri ve eğilimlerinin neler olduğunu anlamamızı sağlayan felsefe ve fikir dergileri için de geçerlidir. Tanzimat Fermanı sonrası başlayan fikir alanındaki gelişmeler ile birlikte felsefi faaliyetlerin I. ve özellikle II. Meşrutiyetin ilanı sonrası çok hızlı bir şekilde artması fikri dergilerin çıkmasında etkili olmuştur. Birçok felsefi akım ve filozofların fikirleri dergilerde konu edilmiş ve felsefi tartışmalar yapılmıştır. Millî Mücadele'yle birlikte çıkan dergi sayısı ciddi oranda azalsa da Cumhuriyetin ilanıyla birlikte yeniden artış göstermiştir. Bu dönemde felsefi kültür oluşturma çabası yayın hayatına devam eden ya da yeni çıkmış olan fikri dergilerle devam etmektedir. Bu çalışmayla 29 Ekim 1923 sonrasında Cumhuriyetin ilk yıllarında çıkan dergiler aracılığıyla Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun toplumsal ve entelektüel arka planını anlamak, ilk fikir eğilimlerinin ve düşünce yapısının nasıl şekillendiğini irdelemek, mevcut felsefi kültürü incelemek amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Fikir, dergi, felsefi kültür, Cumhuriyet, düşünce

Abstract

Journals are periodicals that differ from newspapers and books in terms of content, page structure, number of pages and layout, and are published at certain time intervals. They have been an effective and important part of changing and disseminating the systematizing basic dynamics of society such as thought, social life, political formation, education, art, economy, scientific development and cultural life. At the same time, journals, whose contents and various features continue to be shaped and developed through the historical, political and similar elements of society, are historical documents that guide us in understanding the intellectual tendency and philosophical culture of the years in which they were published.

* Dr. Öğr. Üyesi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sosyal ve Beşerî Bilimler Fakültesi, Felsefe Bölümü, Bilim Tarihi ve Felsefesi Ana Bilim Dalı, İzmir/Türkiye, e-posta: hilal.kahraman@ikcu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-7627-3679.

Especially journals of philosophy and ideas exhibit a structure in which the first reflections of ideas and approaches can be seen and the development and maturation of these ideas and approaches are realized through them. This is also true for journals of philosophy and ideas, which enable us to understand the intellectual movements and tendencies that existed in the last period of the Ottoman Empire and continued in the Republican period. Along with the developments in the field of ideas that started after the Tanzimat Edict, the rapid increase in philosophical activities after the declaration of the First and especially the Second Constitutional Monarchy was effective in the emergence of intellectual journals. Many philosophical movements and philosophers' ideas were made the subject of journals and philosophical discussions were held. Although the number of journals published with the National Struggle decreased to a certain extent, it increased again with the proclamation of the Republic. The effort to create a philosophical culture in this period continues with the intellectual journals that continue to be published or newly published. This study aims to understand the social and intellectual background of the founding of the Republic of Turkey through the journals published in the first years of the Republic after October 29, 1923, to examine how the first intellectual tendencies and thought structure were shaped, and to reveal whether there was a philosophical culture.

Keywords: Idea, journal, philosophical culture, Republic, thought.

Giriş

Felsefi bir kültür ancak felsefe tarihini bilmek ve o tarihe dâhil olabilmekle kazanılabilmektedir. Tarihsel olarak felsefenin M.Ö. 600'lerde Anadolu topraklarında ortaya çıktığı kabul edilmektedir, ancak Batı eksenli düşünce tarihi yazımlarında Hristiyan ve Yahudi düşünce geleneğiyle yakın bağları olduğu iddiasıyla felsefenin Batı'ya ait bir faaliyet olduğu algısı yerleştirilmek istenmektedir. Bununla beraber İslam düşüncesinin antik Yunan ile yüzeysel bir bağla ilişkilendirildiği, yalnızca çeviri faaliyetleriyle sınırlandırılmaya çalışıldığı Batı kaynaklı felsefe tarihi okumalarında görülmektedir. Oysa İslam düşüncesinin felsefeyle ilişkisi çok daha belirleyici ve kuvvetlidir, Antik Yunan'ın mirasçıları İslam düşünürleridir (Direk, 1998, s. 88). Yunan filozoflarının eserlerinin aktarımıyla birlikte Orta Çağ'da İslam filozoflarının yoğun düşünce faaliyetinde buldukları, aynı zamanda Hristiyan ve Yahudi filozofların da ortaya attığı düşüncelerle çeşitli tartışmalara katıldığı bilinmektedir; ancak Batı tarafından bu çağ *karanlık çağ* nitelmesiyle sınırlı kalmaktadır. Batı düşünce geleneği yazımlarında dönüm noktası olarak öne sürülen Rönesans'ın kaynağında antik Yunan felsefesinin yeniden doğuşu isteği bulunmakla birlikte, antik Yunan'a ait eserlerin yeniden yorumlanmasında ve tümeller tartışmasında İslam filozoflarının katkısı çevirilere indirgenmiştir. Rönesans'la birlikte bilimin ve felsefi faaliyetin Kutsal Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkıldığı topraklarda yeniden oluşmasının, çeşitli düşüncelerin ve akımların ortaya çıkmasının nedenleri bu yazımlarda Batı'ya özgü bilimsel ve felsefi yöntem arayışlarına bağlanarak açıklanmaktadır. Çağdaş düşünceye kadar olan dönemin tarih yazımlarında ise Hristiyan ve Yahudi dininin çeşitli kavramlarının yeniden yorumlandığı ve felsefi birikimlerine dâhil edilerek bir bütünlük sağlamaya çalışıldığı görülmektedir.

Orta Çağ'dan Cumhuriyet'e Felsefi Kültür ve Dergiler

Batı düşüncesinin felsefi kültüre sahip çıkma, kendi tarih yazımları aracılığıyla sınırlar çizerek diğer düşünsel temelleri dışarda tutma eğiliminin (Goody, 2007, s. 340) karşısında İslam coğrafyasında ise felsefe Orta Çağ'da çok önemli bir faaliyet alanı hâline gelmiş, çevirilerle birlikte antik Yunan filozofları yeniden yorumlanarak felsefi birçok problem tartışılmış, bilimsel yöntemlerle çeşitli aletler icat edilmiştir (Karlığa, 2004, s. 175). Toprakların giderek büyümesi, yönetimsel, dinsel kaygılar ve çeşitli sebeplerle felsefi düşüncenin toplumun odağından uzaklaştığı sonraki dönemlerde felsefi faaliyetin din karşısında bir meşruiyet kaygısıyla yapılmaya devam ettiği, değişik isimlendirmeler

ya da alanlarla ilişkisi içinde bazen yönetimde bazen eğitimde, bazen de toplumda halk arasında faaliyetini sürdürdüğü görülmektedir. Örneğin felsefe Osmanlı dönemi medrese eğitiminin bir parçasıdır ve bu dönem İbn-i Rüşd, İbn-i Sina, Farabi, Biruni gibi filozofların düşünceleri öğretilmiş ve onlar aracılığıyla Antik Yunan filozofları da medrese öğrencilerine tanıtılmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun yaşamış olduğu çeşitli olumsuzluklara karşı Avrupa ile ilişkilerdeki siyasi düzenlemelerin gerçekleştirilmesi, Fransız İhtilali'nin etkisiyle yayılan milliyetçilik gibi akımlara karşı toprak bütünlüğünün korunması amacıyla çeşitli adımlar atılmıştır. Düşünce alanında modernleşmenin gerekliliği fark edilmiş, felsefi düşüncenin Batı'daki mevcut aktif haliyle incelenmesi ve bilimsel gelişmelerle birlikte aktarılması gerekliliği görülmüştür. Aynı zamanda bu amaçların gerçekleştirilmesi için ilan edilen Tanzimat Fermanı sonrası, Osmanlı düşüncesine çeşitli felsefi akımlar girmeye başlamış, seçilen öğrenciler çeşitli nedenlerle ve felsefe öğrenmeleri için yurt dışına gönderilmişlerdir. Rene Descartes, Henri Bergson gibi filozofların düşüncelerinin yanında, Pragmatizm, Egzistansiyalizm, Yeni Ontoloji, Yeni Pozitivizm, Felsefi Antropoloji, Fenomonoloji, Yeni Realizm gibi düşünce akımlarının Osmanlı tarafından tanınması sağlanmıştır. Düşünce hayatının şekillenmesinde önemli yer sahibi olan dergilerin ilki 1849'da yayımlanmış, ancak felsefi anlamda yazılar içeren ilk dergi olan Mecmua-i Fünun 1862'de çıkarılmıştır (Berkes, 2002, s. 265). Darülfünun'un 1860'larda kuruluşuyla birlikte Kant'a ait eserler kütüphanede yer edinmiş daha sonra çeşitli filozofların eserleri tercüme edilerek düşünce hayatına dâhil edilmişlerdir.

19. yüzyılın sonunda Osmanlı İmparatorluğu'nun önem verdiği Batılılaşma hareketi aracılığıyla çeşitli fikir akımları ortaya çıkmıştır. Bunlar arasında "Osmanlılık", "İslamcılık" ve "Türkçülük" ana başlıkları ön plana çıkmaktadır ve bu akımların ortak iddiaları çökmekte olan İmparatorluğun çöküşünü ancak savundukları fikir sayesinde durdurabilecekleri şeklindedir. Bu düşünce akımlarının ortaya çıkışı felsefe ve fikir dergiciliğinin oluşması için gerekli zemini hazırlamıştır. II. Meşrutiyet sonrası gelen basın serbestliği sayesinde çatışan fikirler gün yüzüne çıkarken siyasal alana ve düşünce dünyasına yansıyan ana düşünce akımları aracılığıyla geleneksel İslâmî öğreti sınırlarının dışında ve kavramsal altyapısından farklı, Batı düşüncesi ve kavramlarının ağır bastığı yeni bir düşünce ve bilim paradigmasının ortaya çıkmakta olduğu görülmektedir. Artık, ülkede var olan sorunlara çözüm üretme isteğindeki tüm akımlar, yeni bir toplum oluşturma ve fikirlerini örgütlü bir yapı içinde açıklama çabasındadırlar (Gümüşoğlu, 2018, s. 19). Dernek, cemiyet örgütlenmeleri ve bunlara bağlı en az bir yayın organı yaygın hâle gelmiştir. Birçok derginin bu dönemde ortaya çıkmasıyla birlikte materyalizm, evolüsyonizm, ateizm, liberalizm ve pozitivizm gibi düşünce akımları yaygın olarak tartışılarak açıklanmaya çalışılmış; dönemin fikir adamları benimsemiş oldukları felsefi görüşler ışığında yazılar yazarak fikirlerini yaymaya ve diğer fikir dergilerinin iddialarına cevaplar vermeye çalışmışlardır. Kuruluş Savaşı yıllarında Millî Mücadele'yi destekleyenler ve desteklemeyenler olarak ayrılan bu dergiler ve yazarları ülkenin içinde bulunduğu durum ve işgal kuvvetlerinin baskısıyla yayınlarını halka ulaştıramamış, dergilerin bazıları kapanmış, bazıları ara vermişlerdir. Gazi Mustafa Kemal Paşa da Millî Mücadele'nin örgütlenmesi ve haberlerin yaygınlaştırılabilmesi için bu süreçte dergilerin ve gazetelerin çıkarılmasına destek vermiştir (Özkaya, 1985, s. 880-881).

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında basın henüz tam bir özgürlük kazandığı söylenemez. Yeni kurulmuş devletin karşısında olanların dergiler aracılığıyla devlete zarar verebileceği düşünülerek, yayımlar sıkı takip edilmiş ve bazıları engellenerek kapatılmıştır. Yerel dergi ve gazeteler bu dönemde yoğun bir çalışma sergilemişlerdir. Tüm bunlara rağmen Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yılları modernleşme sürecine bağlı olarak birçok faaliyetin gerçekleştirildiği bir dönemdir. Entelektüel düşünce birikiminin

yayılması ve felsefi bilinç düzeyinin yükselmesi amacıyla belli aralıklarla basılan birçok düşünce yayını ve felsefi dergi de bu dönemde modernleşme sürecinin parçası olmuştur. Cumhuriyet'in ilk yıllarında düşünce alanında yoğun bir faaliyetin gerçekleşmesine önemli katkı sunan bu dergilerin bazıları ilk defa basılırken, bazıları ise daha eski kökene sahip olup Cumhuriyet'in başlarında hala basılmaya devam etmiştir. Bu dergiler, felsefi düşüncelerin yayılması, tartışılması ve felsefi bilincin gelişmesine katkıda bulunmayı amaçlamışlardır. Cumhuriyetin ilk yıllarında öne çıkan düşünce akımlarının tanıtıldığı arşiv belgelerinden ulaşılabilen felsefe ve fikir dergilerinin bazıları alfabetik sırayla; *Aklın Hâkimiyeti*, *Anadolu*, *Aydınlık*, *Dârülfünûn Edebiyat Fakültesi Mecmuası*, *Dârülfünûn İlahiyat Fakültesi Mecmuası*, *Dergâh*, *Felsefe ve İctimaiyat*, *Felsefe Yıllığı*, *Hayat*, *İctihad*, *Kadro*, *Millî Mecmua*, *Servet-i Fünun*, *Türk Yurdu*, *Yeni Fikir* dergileridir.

Aklın Hâkimiyeti: 1928 yılında 3 sayı olarak basılmıştır. Dergi ana başlığı altındaki "Halkın, halk tarafından, halk menfaatine, halk rızasıyla idaresi, meslek-i içtimaisine hâdim bir hazine-i ilm-ü edeptir" sunumuyla basılan *Aklın Hâkimiyeti* dergisinin sahibi ve başyazarı İzmirli Pirinçizade Emin Süleyman'dır. Derginin 3. sayısının kapağında Gazi Mustafa Kemal Paşa üstte olmak üzere Voltaire, Karl Marx, Immanuel Kant, Galileo Galilei, Sokrates, Raffaella, Isaac Newton, William Shakespeare ve Frederich Nietzsche'nin resimleri bulunmaktadır. Aynı sayıda Emin Süleyman Nietzsche'nin görüşleri açısından Gazi Mustafa Kemal Paşa'yı ve idareciliğini değerlendiren övgü dolu bir yazı kaleme almıştır (Emin Süleyman, 1928, s. 1). Bu yazıda Gazi Mustafa Kemal'in özellikleri Nietzsche'nin üstün-insan metaforuna göre yorumlanarak, onun diğer filozoflardan ayrılan yönleri üzerine özel betimlemelerde bulunulmuştur.

Anadolu: Nisan 1924-Şubat 1925 tarihleri arasında toplam 12 sayfa yayımlanan Anadolu dergisi Anadoluçuluk düşünce hareketinin yayın organıdır ve Türk düşünce tarihi açısından önemli bir yere sahiptir. Felsefe, edebiyat, tarih, coğrafya, siyaset, din, pedagoji, sosyoloji konularında yazılar yer alan dergi büyük bir hedefle ortaya çıkmış, bir Anadolu ilmi ve Anadoluçuluk mesleği oluşturmak amaçlanarak yayımlanmıştır (Bayrı, 2011, s. 443). Dergi yazarlarına göre Türk milletinin mazisini bilmemesi, tarihinden habersiz olması, içinde bulunduğu durumu değerlendirememesi ve gelecek günlerde de nelerle karşılaşacağını öngörememesi endişe edilecek bir vaziyettir. Anadolu dergisinin amacı, bu topraklarda ortaya çıkmış Türk kültürünün ve Türk medeniyetinin bilimsel bir yolla öncelikle Türklere ve sonrasında bütün dünyaya ilan edilmesidir (Dirican, 2014, s. 390). Osmanlıcılık, Turancılık ve İslamcılığa alternatif olarak öne sürülen Anadoluçuluk anlayışına göre Anadolu toprakları Türk Milletinin asıl vatanıdır, ülke coğrafyası Türk kimliğinin temel unsurlarındandır. Bu topraklar hem Türk kimliğinin yeni baştan tanımlanabilmesi hem de Doğu-Batı ilişkisinin oluşturulması yönlerinden önemli bir noktadadır (Köksal, 2001, s. 134). Millet, devlet, milliyetçilik, halkçılık ve vatan gibi konular üzerinden fikirlerin öne sürüldüğü Anadoluçuluk akımına bağlı olarak dergide millet, devlet, milliyetçilik, eğitim gibi konularda özellikle John Dewey'e ait pragmatizm eksenli eğitim anlayışının, Türk inkılabına uygun olduğunu iddia ettikleri Immanuel Kant'ın din-bilim ayrımlı görüşlerinin vurgulandığı görülebilmektedir. Türkçü ve modernist olan dergi Marksizm'e hararetle karşıdır, Türk-İslam uygarlığına ait değerler ile Batı uygarlığının bir sentezini yapmayı istemektedir. Bilimi, sanayiye ve demokrasiye önemseyen dergi, ilerlemeci ve kalkınmacıdır. Anadolu Mecmuası, bilimcidir ancak pozitivism yanlısı değildir (Yıldız, 2022, s. 16). Bu anlamda sentezci ancak daha çok milli değerleri ön plana çıkarmayı amaçlayan bir dergi olduğu söylenebilir.

Aydınlık: İstanbul'da 1921-1925 yıllarında "Aydınlık" ana başlığı ve "İctimai, Terbiyevi ve Edebi Bir Mecmua" alt başlığıyla çıkan *Aydınlık* dergisi 31 sayı

yayımlanmıştır. Derginin üst başlığı “Bütün dünya işçileri birleşiniz!” sloganıdır. Tüm sayılarında iktisat, işçi hakları, sendika gibi konulara yer verilen dergide felsefe tarihi, demokrasi, tarihsel materyalizm, Marksizm gibi konularla birlikte Karl Marks, Rosa Luxemburg, Vladimir Lenin, Anatole Franke gibi filozofların görüşlerinden de sık sık bahsedilmektedir. Ele aldığı konuları ve filozofların düşünceleri açısından sol ve radikal bir tavra sahip olan Aydınlik dergisinin Türkiye İşçi Çiftçi Sosyalist Fırkası ile yakınlığı bulunmaktadır (Toprak, 1984, s. 33), bu duruma bağlı olarak tarihsel materyalizmin eylemsel yönüne ağırlık veren bir dergi olarak tanımlanabilmektedir.

Dârülfünûn Edebiyat Fakültesi Mecmuası: İstanbul’da Mart 1916 ve Ocak 1933’te 49 sayı olarak çıkan Dârülfünûn Edebiyat Fakültesi Mecmuası edebiyat, coğrafya, felsefe, içtimaiyat, tarih alanlarında hazırlanmış yazıları içermektedir. Türkiye’de akademik kurumlarda düzenli olarak dergi çıkarma geleneği 1916’da Dârülfünun’da başlamıştır ve Dârülfünun Edebiyat Fakültesi Mecmuası adıyla düzenli olarak yayınlanmıştır (Kaynardağ, 2002, s. 42). Dönemin felsefe alanından önemli birçok yazarı bir araya getiren dergide Le Bon, Carré ve Liquier, Henri Poincaré, T. Ribot, Salomon Reinach, Gabriel Monod, Henri Bergson, Arthur Schopenhauer, Abbé Barbe, Lévy-Bruhl, Johann Gottlieb Fichte, İbn-i Sina, Emile Bréhier, Frederich Nietzsche, Sigmund Freud, Baruch Spinoza, Jean-Jacques Rousseau, Sokrates, George Berkeley, Auguste Comte, Johann Wolfgang von Goethe gibi filozof ve yazarların çeşitli yazılarına ve tercümelerine sıklıkla rastlanmaktadır.

Dârülfünûn İlâhiyat Fakültesi Mecmuası: Kasım 1925’te birinci sayısı, Şubat 1933’te sonuncu sayısı çıkmış olan dergi toplam 25 sayı yayınlanmıştır. Alt başlığında da belirtildiği gibi tarihi, içtimai, dini, felsefi bir içeriğe sahiptir ve yazarlarının birçoğu bu dönemde Dârülfünûn Edebiyat Fakültesi Mecmuası’nın da yazarlarıdır. Tevhîd-i Tedrîsat Kanunu’yla Dârü’l-hilâfeti’l-aliyye Medresesi’nin kapatılması sonrası 1924’te Dârülfünun içinde İlâhiyat Fakültesi kurularak idare heyeti tarafından bir yıl sonra dergi çıkarılmıştır (Şenel, 2011, s. 445). Tüm sayılarda öncelikle Fakülte hocaları ve önemli ilim adamlarının yazıları yayınlanmıştır. Özellikle Kelâm ve Felsefe alanındaki makaleler, büyük bir boşluğu doldurmuştur (Aydar, 2006, s. 30). İslam Felsefesine daha fazla olmak üzere; derginin içeriğinde “Kelâm, İslam Tarihi, Türk ve İslam Sanatları Tarihi, Dinler Tarihi, Mezhepler Tarihi ve Antropoloji ile ilgili konulara ağırlık verilmiştir. Tefsir, Hadis, Fıkıh gibi şer’î ilimlere ait konulara ise makalelerde yer verilmediği görülmektedir” (Bayram, 2019, s. 27-28). Dergide Nicolai Hartmann, Philon, St. Augustin, St. Thomas, Martin Luther, Philipp Melanchton, Jean Calvin, Emile Boutroux, Gnostik Marius, Aristoteles, Platon, Francis Bacon, Rene Descartes, Leonardo da Vinci, Galileo Galilei, Pierre Gassendi, Epikür, Baruch Spinoza, Gottfried Leibniz, Blaise Pascal, John Locke, Nicholas Malebranche, Jean-Jacques Rousseau, Thales, Pisagor, Elealılar, Sofistler, Sokrates, Antisthenes, Diyojen, Zenon, Porfiriyus, Galenos, İranlı Mani, Atomist Demokritos gibi filozofların görüşleri yanında Kindî, Fârâbî, İbn Sînâ, İbn Rüşd, İbn Bacce, İbn Tufeyl, Sa’deddin et-Teftâzânî, Molla Fenârî, Hızır Bey, Hocazâde, Seyyid Şerîf Cürcânî, Gazzâlî, Zekeriyâ er-Râzî, İbn Yunus, Hayâlî, İbnu’l-Heysem, Miskeveyh, Bağdâdî, İbn Haldun gibi İslam filozoflarının görüşlerine de yer verilmiştir. Bu düşünceler aracılığıyla birçok felsefi problemin tartışıldığı, tanıtıldığı aynı zamanda düşünceler arası kurulan ilişkiler aracılığıyla yeni felsefi içerikli görüşlerin öne sürüldüğü söylenebilmektedir.

Dergâh: 1921 ve 1923 yılları arasında 42 sayı çıkmıştır. Mesul Müdürü Mustafa Nihat’tır (Özön). Dergiye ismini Yahya Kemal (Beyatlı) vermiştir. Dergâh dergisi milli kaynaklara inilmesi, milli hayatın o günün ve mazinin meselelerinde aranması gerektiğini öne süren bir görüşle basılmıştır. Türk Tarihi ve coğrafyası Batı’nın etkisiyle

sentezlendiğinde milli tarihi oluşturmaktadır ve Dergâh dergisi bu yeni tarih, sanat ve kültür milliyetçiliği düşüncesinin yayın organıdır (Koç, 2019b, s. 5). Mustafa Şekip yazılarıyla Henri Bergson, William James, Emile Boutroux gibi çeşitli filozoflar ve görüşleri hakkında bilgiler vermiştir. Fikir olarak Milli Mücadele’yi destekleyici bir duruş sergileyen Dergâh, spiritüalizm ve mistisizm eğilimli bir dergi olarak geçmişle ve gelecekle ilişkisini korumayı öneren yeni bir milliyetçilik düşüncesine öncülük etmiştir (Toprak, 1984, s. 31). Derginin görevi modern felsefeye göre Doğu’nun aydınlatılması ve Doğu’nun değerlerinin yeni metafiziğe bağlı olarak ortaya çıkarılmasıdır (Ülken, 2001, s. 377). Mecmuanın edebî ve felsefî temelinde Bergsonculuk fikrinin bulunduğu, pozitivizm ve mekanik evrimciliğe karşıt bir tepkinin sonucu olarak doğan ve yöntemi sezgicilik olan bu görüşün muhafazakâr kesimler tarafından benimsenme eğiliminde bulunduğu (Şenel, 2011, s. 446) iddia edilmektedir.

Felsefe ve İctimaiyat Mecmuası: 1927- 1930 tarihleri arasında çıkmış olan ‘Felsefe ve İctimaiyat Mecmuası’, makale içeriği ve ‘Türk Felsefe Cemiyeti’ne ait yayın organı olması açısından Türk felsefe tarihi için önemli bir felsefe dergisidir (Coştu, 2006, s. 71). Cumhuriyet’in kuruluş dönemi düşünürlerinden Hilmi Ziya Ülken 1923-1925 yıllarında bazı dergilerde sosyolojizmle ilgili son yazılarını yazmış ve sonrasında yalnızca felsefeyle ilgilenmeye başlamıştır (Kaynardağ, 1991, s. 176-177). Daha sonra felsefe öğretmenini Servet Berkin İctimaiyat adında bir mecmua çıkarmayı Ülken’e teklif ettiğinde böyle bir derginin öğretici olmaktan ziyade tartışmalar ve meseleler ortaya atmak için yayımlanabileceğini ve derginin adının Felsefe ve İctimaiyat Mecmuası olması gerektiğini ifade etmiştir (Ülken, 1943, s. 364). Arayış içinde olan Hilmi Ziya Ülken ve diğer felsefecilerin de katılımıyla mecmua 1927 yılında yayımlanmaya başlamıştır. Ortak belirledikleri ‘Tedris ve siyaset planının üstünde bir felsefe problemi koymak ihtiyacı’ uzlaşmazlıkları olsa da birbirlerine yaklaşımlarını sağlamış ve ilk felsefe cemiyeti 1928 yılının başlarında kurulmuş, Felsefe ve İctimaiyat Mecmuası da felsefe cemiyetinin yayın organı olmuştur (Koç, 2011, s. 504). Ülken’e göre amaçları sadece sohbet etmek değildir, Türkiye’deki tüm felsefecileri olabildiğince birleştirmek, felsefi problemler üzerine düşündürmektir. Bu yüzden Darülfünundaki tüm felsefe öğretim üyeleriyle birlikte lise felsefe öğretmenleri de cemiyetin doğal üyesi olarak kabul edilmektedir (Ülken, 1943, s. 361). Felsefi problemlerin yanında tüm sosyal bilimlerle ilgili yazıların da bulunduğu Felsefe ve İctimaiyat dergisi Türk Felsefe Cemiyeti’nin resmi yayın organı olması nedeniyle, herhangi bir felsefi düşüncüyü topluma dayatma amacı gütmemekte, buna bağlı olarak bir felsefe dergisinden daha çok sosyal bilimler dergisi görünümündedir. Çağdaşlaşma sürecindeki Türk toplumunun felsefi ve sosyal konuları serbestçe tartışabilmesine bir zemin oluşturmayı amaçlamakta ve bununla birlikte eğitici öğretici bir misyon yüklenmektedir (Coştu, 2006, s. 119). A.S. Eddington, Henri Poincare ve Aldo Franceschini’ye ait bilim felsefesi, doğa felsefesi ve özellikle İtalyan felsefesi ile ilgili yazıların yayımlandığı mecmuada birçok filozofun (Rene Descartes, Giambattista Vico, Immanuel Kant, Giordano Bruno, Antonio Rosmini, Vincenzo Gioberti, Pasquale Galuppi, Roberto Ardigo) karşılaştırıldığı; spiritüalizm, pozitivizm, Alman idealizmi, pragmatizm ve fenomenoloji gibi görüşlerin tanıtıldığı eserler tercüme edilmiştir. Bunların yanı sıra Heinrich Maier’e ait Sokrat adlı eserin tanıtıldığı, felsefenin ne olduğu probleminin tartışıldığı, Türk fikir hareketlerinin ele alındığı, bilim felsefesinin sınırlarının ve bilimin felsefi değerinin tartışıldığı, estetiğin ne olduğu ve diğer alanlarla ilişkisinin tanıtıldığı, mantık ve Türk mantıkçıları hakkında bilgi verildiği görülen yazılar da yayımlanmıştır.

Felsefe Yıllığı: 1932 yılında ilk sayısı çıkan Felsefe Yıllığı, ikincisi 1934 yılında basılan iki sayı olarak yayımlanabilmiştir. Hilmi Ziya derginin müdürüdür ve yıllığın ilk sayısının konusu felsefe ve ruhbiliminin kişilik sorunu analizidir, yine bu konuyu ikinci sayısında yöntem ve toplumbilim yönlerinden irdelemiştir (Kaynardağ, 2002, s. 44).

Yıllığın iki sayısında ayrıca Türkiye’de ve dünyada basılı felsefe kitaplarının tanıtımları ve çevirilerine rastlanmaktadır. Derginin amacını “Maksat” başlıklı bir yazıyla uzun uzun açıklayan Hilmi Ziya dergide *Année philosophique* adlı Fransız felsefe yılığundan ve *Jarhbuch der Philosophie* adlı Alman felsefe yılığundan bahsetmektedir. Edmund Husserl’in fenomenoloji hakkındaki görüşlerinin önemli olduğunun altını çizmektedir. Ona göre Felsefe yıllıkları genellikle tekrar eden bir felsefî problemin, bir yönelim ve bakış açısının temsilcileridir. Bu yıllıklarda tezler ve orijinal incelemeler genel bir amaç etrafında birleşirler ve o amaca yönelirler. İnsan merkezci bir bakış açısına sahip Hilmi Ziya için ‘Şahsiyetçilik’ yalnızca felsefe, sistem ya da fikir değildir, bunun yanında bir ruh hali ve tavidir (Şenel, 2011, s. 454). Hilmi Ziya için Felsefe Yıllığı’nın çıkarılma maksadı da bu tavrı bir felsefî sistem olarak yaygın hale getirmektir.

Hayat: Dergi “Haftalık İlim, Felsefe ve Sanat Mecmuası” alt başlığıyla Cumhuriyet’in ilânının üç yıl sonrasında Ankara’da yayımlanmaya başlamıştır. 2 Aralık 1926 ile 30 Aralık 1929 tarihleri arasında yayımlanan Hayat mecmuası, Cumhuriyet düşüncesinin sesi olarak kabul edilmiş fikri ve edebi bir dergidir (Uçman, 2006, s. 521). Atatürk’ün “Hayatta En Hakiki Mürşit İlimdir” sözleri derginin yayın ilkesi olarak kabul edilmiştir. Aynı zamanda “Her sayının ilk sayfasında Hayat başlığı altında da Friedrich Nietzsche’nin, ‘Hayata, daima hayata... Dünyaya daha çok hayat katalım!’ sözü derginin prensiplerini ifade etmektedir” (Uçman, 1998, s. 12). Cumhuriyet sonrası kurulan yeni Türkiye’de var olan toplumsal ve ekonomik problemlerin çözümlenebilmesi için gençlerin öncelikle bilimsel bir zihniyetle yetiştirilmesi gerektiği öne sürülürken, bilimle birlikte sanatın da önemli olduğu öngörülmektedir (Günyol, 1984, s. 88). İlk sayıda derginin mesul müdürü Mehmet Emin Erişirgil tarafından derginin gayesi “Hayat Niçin Çıkıyor” başlığı altında açıklanmıştır. Yazıda Tanzimat’tan sonra garptan çok fazla malumat alındığını, ancak hakiki ilim zihniyetinin çok az dimağlarda yerleşebildiğini öne süren yazar “Yeni Türkiye inkılâptan sonra birtakım iktisâdî ve içtimâî meseleler muvahacesindedir. Bugünün ve yarının münevverleri bu meseleleri ancak ilmî bir zihniyetle hâl eyleyebilirler. Her devirden ziyade bugünün gençliği hakîki bir ilimle mücehhez olmak mecburiyetindedir. Hayat, gençliğin ilme karşı muhabbetini artırmaya çalışacaktır” (Mehmet Emin, 1926, s. 1) sözleriyle derginin amacının gençlerin ilim sevgisini artırmayı, genç nüfusta ilime ve sanata karşı sevgi ve zevk oluşturmayı amaçladığı öne sürülmektedir. Bu hedef için dergide garp düşüncesiyle ulusal kaynaklar uzlaştırılmaya çalışılmaktadır (Shukur, 2019, s. 3). Bunu yaparken eskiyi bırakıp yeniyeye yönelme teşvik edilmektedir:

Hayat’ta mütemadiyen ‘yeni’ vurgusu vardır. ‘Eski’den olabildiğince uzaklaşmak, ‘yeni’ye doğru koşmak. Bu sebepledir ki, mevcut her şeyi yenileştirme çabası hâkimdir. Yeni ilim anlayışı, yeni insan, yeni Türk kadını, yeni içtimai hayat, yeni maarif sistemi, yeni kurumlar vesaire şeklinde uzayıp giden bir yeniler zinciri (Cora, 2010, s. 9).

Bunun etkisiyle Cumhuriyet yanlısı olan Hayat dergisinde Batı’da var olan pragmatizmle ilgili yazılara sık sık rastlanırken bazı yazılarda Henri Bergson, Emile Durkheim, Friedrich Nietzsche gibi çağdaş düşünürlerin etkisi de hissedilmektedir (Kaynardağ, 2002, s. 43). Fuzuli, Eflatun, Aristoteles, Firdevsi, Gustave Lanson, İbn-i Batuta, İbn-i Haldun, Kâtip Çelebi, Baruch Spinoza, Epikuros, Georg Wilhelm Friedrich Hegel, Oswald Spengler, John Dewey gibi filozofların isimlerine ve tarih felsefesi, hukuk felsefesi, eğitim felsefesi, pragmatizm, realizm, klasizm, sembolizm gibi alanlardaki düşüncelerine de yer yer rastlanmaktadır.

İçtihad: 1904-1932 tarihleri arasında Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşu öncesi 158 sayı, sonrası 200 sayı olmak üzere toplam 358 sayı çıkmıştır. Farklı zaman aralıklarıyla yayımlanan ve kurucusu Abdullah Cevdet’le bütünleşen İçtihad dergisi ilmi, siyasi ve

edebi bir içeriğe sahiptir. “Bu dergi kanalıyla materyalist düşünceler, Türkiye’de sistematik bir surette yayılma ve gelişme kaydetmiştir” (Çetinkaya, 2002, s. 75). Dergide çeşitli konularda birçok yazarın çalışmaları yayımlanmıştır, bunun yanında dergi sahibi Abdullah Cevdet daha çok kendi amaçları doğrultusunda derginin içeriğine yön vermiştir. “Mecmuanın imtiyaz sahibi, sermuharriri daha doğrusu can damarı Abdullah Cevdet eserine yön verirken zihninde hâkim olan iki konu vardır: Kültür birikimi yaratmak, toplumda biyolojik materyalizmi yerleştirmek” (Seçkin, 1990, s. 75). Tefrikaları, yazdığı biyografiler, şiirler, tenkitler, kitap ilanları ve tercümelemler gibi her çalışmasını bu amaçları için birer araç olarak kullandığı düşünülen yazarın devrin siyasi şartlarına göre fikirlerini dile getirdiği, yönetime ters düştüğü, çeşitli sansürler ve kapatılma cezalarıyla karşılaştığı görülmektedir. Cumhuriyetin ilanı öncesi “artık dinin cemiyet hayatında miadını doldurduğunu ve toplumu uyusukluğun içerisine ittiğini, dinin içtimai bünyedeki rolünü Biyolojik Materyalizme bırakması gerektiğini” (Yıldız, 1991, s. 28) savunan daha çok din eleştirileriyle öne çıkan derginin Cumhuriyet yılları en serbest olduğu yıllardır; ancak başka bir sabit fikre kapılmıştır ve ana teması inkılaplardır (Seçkin, 1990, s. 79-81). Dergideki biyografilerden bazılarının konusu Batılı filozoflardır, ayrıca Friedrich Schiller, Titus Lucretius, E. Renan, Ludwig Büchner, Charles Darwin, Friedrich Nietzsche, Arthur Schopenhauer, Immanuel Kant, William Shakespeare, Epiküros, Ömer Hayyam, İbn-i Rüşd, Fuzuli, Johann Wolfgang von Goethe, Moliere, Henri Bergson, Charles Dickens, Oscar Wilde, Maurice Bloch, Voltaire, Jean Marie Guyau, Gustave Le Bon, Jean Meslier gibi yazar ve düşünürlerin düşünceleri ve kitapları da tanıtılmaktadır. *Feylesofun Köşesi* başlığı ve *İhtiyar Filozof* imzasıyla yazılan yazıların ise Abdullah Cevdet’e ait olduğu kabul edilmektedir. Derginin genel olarak konuları; değişen dünya siyaseti, Türklerin ve Türkiye’nin bu siyaset üzerine görüşleri, Batılı devletlerin başarılarının sırları ve medeniyette ulaştıkları seviye ve haber niteliği taşıyan yazılardır. “Devrin şartlarına göre ileri sürülen görüşler ve mütalaalar İctihad’ı daima aktüel kılmıştır bununla birlikte Batıcılık ve Osmanlılık fikri zaman zaman geri plana itilmekle beraber her zaman mecmuada savunulmuştur” (Seçkin, 1990, s. 84-85). İctihad dergisinin özelliği ve değişmeyen misyonu Batıcılık ve Batılılaşmadır. Bu doğrultuda pozitivist Gustave Le Bon, Jean Marie Guyau, İslam karşıtı Reinhart Pieter, Anne Dozy gibi birçok Batılı filozofun, şairin ve yazarın, İctihad için önemli görülen eserleri ve yazıları Türkçeye çevrilmiş ve dergide yer bulmuştur (Şenel, 2011, s. 460). Sonuç olarak İctihad dergisi Türk fikir dünyasının bir cephesini tek başına temsil kabiliyetine sahip, Garpcılık fikrinin en etkili yayın organı (Yıldız, 1991, s. XVII) olarak tanımlanabilmektedir.

Kadro: 1932 ile 1935 tarihleri arasında 36 sayı çıkmıştır. 1930’ların fikir dergiciliği için önemli bir süreli yayın olan Kadro Dergisi, Kadro Hareketi isimli fikir akımıyla Türk siyasal hayatına dâhil olmuş ve devletçi bir politika izlemiştir (Koç, 2019a, s. 818). Kadro dergisi kapitalizm ve sosyalizmden farklı bir fikir arayışındadır ve Marksist düşüncelerden etkilenmiş ancak resmi ideolojiye uygun bir duruş sergilemiştir (Toprak, 1984, s. 38). 1933 yılında basılan 22. sayısında dergi hakkında Gazi Mustafa Kemal’e ait “Hatırlıyorum ki, Kadro intişar ederken maksadının Türk milletine hâs meslek ve metodun millet ve memlekette teessüs ve inkişafına hizmet olduğunu yazmıştı. Kadro’ya bu maksadında geniş muvaffakiyet temenni ederim.” (Kadro, Ekim 1933, s. 3) sözleri derginin amacını özetlemektedir. Bu sözlerin onlara şevk ve cesaret verdiğini dergide ifade etmişlerdir. Onlara göre Türkiye’nin var olan durumundan yola çıkılarak, ülkenin uygun olan ekonomi temelli bir siyaset anlayışıyla kalkınması sağlanmalıdır, sermaye birikimi oluşturularak sömürülmesi engellenmelidir, bu amaçla dergide Atatürk’ün ilkelerinin ve inkılaplarının açıkça anlatılması, böylece toplumda yerleşmesi ve derinleşmesine hizmet etmek gerekmektedir (Kaya, 2018, s. 18). Devletçi bir ekonomi

görüşüyle iktisat ve inkılap konularını daha çok incelediği görülen Kadro dergisi fikir hareketleri, modernizm, tarih, sanat, edebiyat, kentleşme ve eğitim konularında da yazılar içermektedir.

Millî Mecmua: 1 Kasım 1923- 1 Haziran 1928 tarihleri arasında 112 sayı yayımlanmış, 1933'te 145. sayısı sonrası ara vermiş ve sonra aralıklarla yayımlanmaya devam etmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında var olan millileşme problemini çözmeye yönelik bir dergi olan Millî Mecmua'da felsefi düşüncelerin tartışılmasının yanında sanata ve edebiyata dair de yazılar yer almaktadır (Koç, 2019a, s. 817). Uzun yıllarca süren, yetişmiş beyin gücüyle birlikte aydın olarak tanımlanan dönemin önemli isimlerinin cephelerde yitirildiği Türkiye Cumhuriyeti için sağ kalmış olan fikir adamları önemli ve güç işler başarmalıdır. Millî Mecmuanın hedefi bu fikir adamlarıyla yeni kurulmakta olan devlete düşünce alanında yol göstermek ve genç nesli bu amaçla yetiştirmektir (Özlük, 2006, s. 546). Türk Devrim ilkelerinin ve eğilimlerinin yanında, milliyetçiliğin ne olduğu gibi problemlerin ele alındığı dergide Henri Bergson, Immanuel Kant gibi filozofların düşüncelerinin aktarıldığı makalelerin yanında, Kudretiyat felsefesi, Hayat ve Madde İkiliği, Finalizm ve Energetizm, Felsefe Adamı, Ruhiyyat gibi başlıklarla yazılar çıkmıştır. "Musahabe" adlı yazıda harf inkılabının kabulüyle ilgili "Artık dünkü çürük düşünceler, fikirler yeni hayat Türkiye'sine yabancı kalacak ve yetişecek soydaşlarımız yeni bir güneşin doğuşunu göreceklerdir. Medenî milletlerin yükseliş yolları, fen ve san'at vasıtaları bizim de yücelmemizi kolaylaştıracak; asrın bulgu ve bilgileri ülkemizi kaplayacaktır." (Şenel, 2011, s. 468) cümleleriyle harf inkılabı sonrası eski harflerle birlikte, çürük düşünceler diye tabir ettikleri eski düşüncelerin de geride kalmasının sağlanacağı düşünülmektedir. Böylece yetişen gençliğin geleceği şekillendireceği ve yücelteceği beklenmektedir. Yazıya göre dilini kazanması aracılığıyla Türkiye yeni bir varlık elde etmiştir.

Servet-i Fünun: 1891-1942 yılları arasında 2464 sayı basılan Servet-i Fünun dergisi Yeni Edebiyat ve Fikir Hareketi'nin yayın organıdır (Akgün, 2005, s. 121). Konuları edebiyat, fen, sanayi, çeviri, seyahat, bilim gibi kategorilere ayrılmaktadır, felsefi anlamda ise pozitivizm, materyalizm, realizm, natüralizm gibi felsefi akımlar ve bu düşünceleri ileri süren filozoflar hakkında yazılara rastlanmaktadır (Koç, 2011, s. 503). 1914 yılı sonrası üç yıl süreyle günlük gazete olarak yayımlanan Servet-i Fünun (914 sayı) 1924'te tekrar yayımlanmaya başlamıştır ve bir magazin dergisi niteliğine bürünmüştür. Başlangıcında Batı'ya dayalı bilimsel ve teknik bilgiler içerirken "yazı işleri müdürlüğüne Tefvik Fikret'in getirilmesiyle edebiyat ve sanat ağırlıklı bir dergi haline gelmiş, Edebiyat-ı Cedide'nin yayın organı olmuş ve genç yazar kadrosuyla geleneksel kültür ve edebiyata savaş açmıştır" (Koç, 2019a, s. 815). Latin harflerinin kabulü ile adı Servet-i Fünun-Uyanış olarak değiştirilmiştir. İlk sayılarında içeriğinde var olan edebi ve felsefi yazılar sonraları magazin ve reklamlardan oluşan yazılarla yer değiştirmiştir.

Türk Yurdu: Türk Derneği 1908'de kurulmuştur ve ilk Türkçü cemiyettir, sonrasında 1911'de Türk Yurdu Cemiyeti, 1912'de Türk Ocağı kurulmuştur. Türk Derneği ve Türk Yurdu Cemiyeti kısa ömürlü olmuşlardır, Türk Yurdu Cemiyetinin çıkarmış olduğu Türk Yurdu Dergisi, zamanla Türk Ocağı'nın yayın organı olmuştur (Sadoğlu, 2005, s. 37). Zaman zaman kesintiler olsa da yayımlanmaya günümüzde de devam eden Türk Yurdu dergisinin Türkiye'deki en uzun süreli ve fikir dergiciliği alanında üzerinde durulması gereken en önemli dergilerden biri (Şenel, 2011, s. 478) olduğu iddia edilmektedir. "Türklerin faidesine çalışır" alt başlığıyla çıkan dergi Türk milliyetçiliğinin gelişiminde önemli bir yere sahiptir, dönemin aydın birikimini kucaklayarak, sayfalarını onlara açmıştır. Dergide tartışılan konular ve çözüm önerileri bir bakıma Cumhuriyet'in kuruluşuna giden yolda önemli bir kilometre taşı işlevi görmüştür (Gümüšoğlu, 2018, s.

20). Türk milliyetçileri eğitim, din, tarih, dil, millet, siyaset, dış politika, iktisat, gibi konularda fikirlerini öne sürerek tartışmışlar ve bir düşünce ortamı oluşturmuşlardır. Türk Yurdu'nda farklı görüş ve düşünceden aydınların yazıları çıkmıştır. İslamcılar, Batıcılar, Türk milliyetçileri ve Sosyalistler dergiye katkıda bulunmuştur (Erkan, 2016, s. 132). Türk Yurdu dergisinin neredeyse tüm sayılarında Aydınlanma düşüncesinin etkisi ve pozitif bilimler aracılığıyla konuların incelendiği, çözümler üretildiği görülmektedir. Millî dilin ve tarih yazımının önemli olduğuna sık sık değinilmektedir ve buna uygun makaleler yazılmıştır. Millî tarih, dil ve milli ekonominin gelişimini sağlamak için eğitim vazgeçilmez koşuldur (Gümüsoğlu, 2018, s. 21), bu yüzden eğitimle ilgili çok sayıda yazıya dergide yer verilmiştir. Johann Wolfgang von Goethe, Friedrich Schiller, Johann Gottfried Herder, George Wilhelm Friedrich Hegel, Aleksandr Puşkin, Jean-Jacques Rousseau, Herbert Spencer ve Herman Lich gibi ünlü yazar ve düşünürlerin isimlerine dergi sayılarında rastlanmaktadır. Türk Yurdu dergisinin ilk döneminde milliyet fikrinin dağılmış halkı ortak bir amaçla bir araya getireceği savunulurken, Millet tanımlama da aydınlanmacı bir tavır sergilenmiştir. "Milletin sosyolojik bütünleşmesini dil ve kültür birliğinin sağlayacağı düşünülmüştür. Bu dönemde ağırlıklı tema Türklüğe itibar kazandırmak, Türklere Türklüklerini hatırlatmak ve Türklüğü birleştirici ve bütünleştirici politikaların merkezine taşımak olmuştur" (Erkan, 2016, s. 143). Cumhuriyetin kurulması sonrası milliyetçilik fiili hale geçerek Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının hepsinin Türk olduğu kabul edilmiştir. Buna bağlı olarak millet tanımları değişmiştir. Türk Yurdu dergisi de bu değişikliğe uygun bir yapıya bürünmüştür. "1924 sonrası derginin yeni yayın hayatında millet tanımında, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasındaki (1924) tanıma uygun bir tanım benimsenmiştir. Irka dayalı yaklaşımlar reddedilmiş, devlete bağlılık, ortak tarih, duygu ve ideal birliği, kültürel birlik öne çıkmıştır" (Erkan, 2016, s. 143). Derginin amacı her alanda Türklüğün yükselmesidir ve bunun için her dönemde ürettiği fikirler ve tartışmalarla bu amaca hizmet etmeye devam etmiştir.

Yeni Fikir: 1 Ocak 1925 ile 15 Ekim 1929 tarihleri arasında Konya'da çıkan Yeni Fikir dergisi ilmi ve edebi bir içerik taşımaktadır. Yeni bir fikir olan, Enerjetizm fikrini Türk düşünce hayatına yerleştirmek (Koç, 2019a, s. 817) gayesiyle derginin önde gelen isimleri savundukları Enerjetizm felsefesiyle Konya Enerjetizm Felsefe Okulu'nu kurmuşlardır. Alman filozof ve kimyacı W. Friedrich Ostwald tarafından ortaya atılan Enerjetizm akımı aracılığıyla orijinal bir sisteme ulaşma iddiasında bulunan Yeni Fikir dergisinde Bergsonculuk ve pragmatizm eleştirilmiştir. Felsefe dışında edebiyat, arkeoloji, dinler tarihi, eğitim, tarih gibi konularda da yazılara rastlanmaktadır. Derginin amacını Naci Fikret;

İnsanları sırf hayvanî bir vahşet ve ibtidailikten kurtararak bugünkü mertebe-i tekâmüle yükselten; beden değil, dimağın faaliyeti olmuştur. En kuvvetli fert ve cemiyet, faaliyet-i fikriyye itibarıyla en ziyade inkişafa mazhar olmuş olan fert ve cemiyettir. Binaenaleyh her şeyden evvel ve her şeyden ziyade terbiye-i fikriyye lazımdır. Muhitimizde ilmî ve fikrî bir cereyan açmak gayesiyle bu mecmuayı tesis etmek lüzumunu hissettik (Karakuş, 1995, s. 197).

sözleriyle ifade ederken aklın faaliyetlerinin insanı kamil bir seviyeye ulaştırdığını, insanı ve toplumu kuvvetli hale getirenin fikri faaliyetler olduğunu, bu yüzden fikirleri terbiye etmek ve gerekli ortamı sağlamak amacıyla dergi çıkardıklarını öne sürmektedir. Hapishaneler ve suçluların durumunun nedeninin kafa darlığı ve gelişmemiş dimağları olduğu iddia edilmiştir. Yazılarda ayrıca Dergi ve dergicilik için de önemli bir rol biçilmektedir: "İşte mecmuaların vazifesi; muhitinin gençlerinde ilme karşı, hakikate karşı ilmî ve fikrî cereyanlara karşı bir incizâb, samimi bir alaka uyandırmak ve bunu besleyerek idame etmekten ibarettir" (Şenel, 2011, s. 483). Kitaplar ve cemiyetlerden ziyade dergilerin toplumda bu değişim için en uygun araç olduğu düşünülmektedir.

Sonuç

Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminden Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarına süreli yayınlarda öne çıkan bu fikri dergiler aracılığıyla Anadolu topraklarında filizlenen ve sonra tüm dünyada insana ve hayata anlam katan sorularla faaliyetine devam eden felsefe yeni kurulan Cumhuriyet'in modernleşme sürecinin etkili bir parçası hâline gelmiştir. Farklı temellendirmelerle oluşan felsefi akımlar ve tartışılmaya başlayan felsefi problemler felsefi kültürün oluşması ve yerleşmesi açısından önemli yere sahiptir. Cumhuriyet'in ilanı öncesindeki fikri dergilerin hem Aydınlanma'nın etkisiyle hem de Osmanlı İmparatorluğu'nun durumuna çözüm arayışıyla yer verdiği pozitivism, materyalizm, ateizm, yeni realizm, fenomenoloji, pragmatizm gibi felsefi düşünceler yanında Osmanlılık, İslamcılık ve Türkçülük gibi fikirlerden oluşan içerikleri Millî Mücadele sonrası bir nebze değişmektedir. Önceki fikirlerin yanında yeni fikirlerin de tartışıldığı, Cumhuriyet'in ilk yıllarında var olan yeni sistemi koruma adına ya da karşı çıkma adına yazılarla başlayan düşünce ortamı; Anadoluculuk, Milliyetçilik akımlarıyla birlikte Bergsonculuk, enerjetizm, materyalizm gibi düşünceler, mekanik evrimcilik ve pozitivism karşıtı tartışmalarla şekillenmektedir. Fikri dergiler bu düşünsel ortamın en hızlı genişletildiği, tartışıldığı özel yayınlardır, buna bağlı olarak dönemin aydınlarının toplumu yönlendirmek amacıyla bazen Batı felsefesinden örnekler seçerek, filozofları tanıttığı, yorumladığı, bazen de kendilerinin öne sürdüğü felsefi problemlerle istedikleri düşünsel temeli oluşturmaya çalıştıkları görülmektedir. Tüm bu faaliyetlerle Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında çıkan fikri dergiler modern Türkiye'nin oluşması için gereken düşünce zemininin oluşturulması ve felsefi kültürün yerleştirilmesi çabalarına katkıda bulunmuşlardır.

Kaynaklar

- Akgün, M. (2005). *Materyalizmin Türkiye'ye Girişi*, Ankara: Elis Yayınları, Ankara.
- Aydar, H. (2006). Dârülfünûn İlahiyat Fakültesi ve Türk Kültür Hayatına Katkıları, *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 13, 23-43.
- Bayram, Ş. N. (2019). *Dârülfünun İlahiyat Fakültesi Mecmuası'nda İslam Felsefesi*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Bayrı, M. H. (2011). Hasbihal, (Haz. Arslan Tekin, Ahmet Zeki İzgöer), *Anadolu Mecmuası*, (443-444) Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Berkes, N. (2002). *Türkiye'de Çağdaşlaşma*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Cora, Z. R. (2010). *Hayat Mecmuası Analitik İndeksi ve İslam Düşüncesi Açısından Tahlili*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Coştu, F. C. (2006). *Felsefe Mecmuası ve Felsefe ve İçtimaiyat Mecmuası'nın Tahlil ve Tasnifi*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Çetinkaya, B.A. (2002). Modern Türkiye'nin Felsefi Kökenleri. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6(2), 65-91.
- Direk, Z. (1998). Türkiye'de Felsefenin Kuruluşu. *DeFTER*, 33, 85-95.
- Dirican, R. (2014). Anadolu Mecmuası'nın Türk Düşünce Hayatı Açısından Değerlendirilmesi. *The Journal Of Academic Social Science Studies*, 25(I), 387-398.
- Erkan, Ü. (2016). Türk Yurdu Dergisinde Milliyetçiliğin Analizi (1911-1931). *Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13, 132-144.
- Goody J. (2007). *Tarih Hırsızlığı*, (G. Ç. Güven, Çev.). İstanbul: İş Bankası Yayınları.

- Gümüšođlu, F. (2018). Osmanlı İmparatorluğu'ndan Cumhuriyet'e Türk Yurdu Dergisinde Eğitim Anlayışı. *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 18-36.
- Günyol, V. (1984). Cumhuriyet Sonrası Sanat ve Edebiyat Dergileri. *Türkiye'de Dergiler Ansiklopediler (1849-1984)*, s. 85-122. İstanbul: Gelişim Yayınları.
- İzmirli Pirinçizade Emin Süleyman, (1928) Gazi Mustafa Kemal. *Aklın Hâkimiyeti Mecmuası*, 3, 1-2.
- Kadro Aylık Fikir Mecmuası* (1933), 22, 3.
- Karakuş, R. (1995). 1908-1933 *Türkiye'de Felsefenin Kavranışı ve Bu Kavranışta Dinin Konumu-Felsefe Serüvenimiz*. İstanbul: Seyran Kitap.
- Karlığa, B. (2004). *İslam Düşüncesinin Batı Düşüncesine Etkileri*. İstanbul: Litera Yayınları.
- Kaya, Z. (2018). *Kadro Dergisi Üzerinde Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi. Giresun: Giresun Üniversitesi.
- Kaynarđađ, A. (1991). Türkiye'de Felsefe Cemiyetleri ve Felsefenin Kurumlaşması, *Türkiye 1. Felsefe, Mantık, Bilim Tarihi Sempozyumu Bildirileri Kitabı*, 176-177.
- Kaynarđađ, A. (2002). *Türkiye'de Cumhuriyet Döneminde Felsefe*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Koç, E. (2011). Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Felsefe Cemiyetleri. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 9(17), 489-520.
- Koç, E. (2019a). Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Felsefe ve Fikir Dergileri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(62), 814-821.
- Koç, E. (2019b). Türkiye'de Felsefe ve Fikir Dergileri (1849-1980). *Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Science*, 6(33), 1-15.
- Köksal, A. (2001). Anadoluculuk ve Hilmi Ziya Ülken. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 133-138.
- Mehmet Emin, (Kanun-i Evvel 1926). Hayat Niçin Çıkıyor", *Hayat Mecmuası*, 1(1), 1.
- Özkaya, Y. (1985) Milli Mücadele Başlangıcında Basın ve Mustafa Kemal Paşa'nın Basınla İlişkileri. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi* 1, 871-912.
- Özlük, N. (2006). Millî Mecmua, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 4(7), 545-561.
- Sadoğlu H. (2005). Türk Yurdu (1911-1931). *Türk Yurdu Dergisi*, 25(213), 37-40.
- Seçkin, S. (1990). *İçtihad Mecmuası: 101-200. Sayılar*. Yüksek Lisans Tezi. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi.
- Shukur, İ. A. (2019). *Hayat Mecmuası'nda Yer Alan Klasik Türk Edebiyatı ve Kültürü ile İlgili Yazılar*. Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Şenel, C. (2011). Tanzimat'tan Günümüze Felsefe Dergileri: Açıklamalı ve Seçme Bir Bibliyografya Denemesi. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 9(17), 433-488.
- Toprak, Z. (1984). Fikir Dergiciliğinin Yüz Yılı, *Türkiye'de Dergiler Ansiklopediler (1849-1984)*. İstanbul: Gelişim Yayınları, 13-54.
- Uçman, A. (1998). Hayat, *TDV İslam Ansiklopedisi* (C. 17, s. 12-14). İstanbul: TDV Yayınları.
- Uçman, A. (2006). Dergiler Arasında: Dergâh, Hayat, Ma'lûmât ve Bilgi Mecmuaları, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 4(7), 519-532.

- Ülken, H. Z. (1943) Yeni Felsefe Cemiyeti ve Türkiye’de Felsefe Cemiyetinin Tarihçesi. *Sosyoloji Dergisi*, 2, 358-416.
- Ülken, H. Z. (2001). *Türkiye’de Çağdaş Düşünce Tarihi*. İstanbul: Ülken Yayınları.
- Yıldız, N. (2022). Doğuyla Batı Arasında Anadolu Mecmuası’nın Dünya Görüşü: Derginin Tarih, Siyaset ve Uygarlık Algısı. *Munzur Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 16-38.
- Yıldız, O. (1991). *İçtihad Mecmuası: 201-265. Sayılar*. Yüksek Lisans Tezi. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi.